

10.9.2020

EOAK/4988/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

PÄÄTÖS OLLA KIRJAAMATTA RIKOSILMOITUSTA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli kihlakunnansyyttäjä A:n ja poliisipäällikön menettelyä.

Kantelijan mukaan kihlakunnansyyttäjä A on tehnyt kantelijan asioissa laittomia päätöksiä esteellisenä. Kihlakunnansyyttäjä A pyrkii estämään kantelijaa tekemästä rikosilmoituksia sekä uhkailee ja kiristää häntä. Kantelijan mukaan hän on joutunut tekemään kihlakunnansyyttäjä A:sta rikosilmoituksia, ja keskustelut tämän kanssa ovat johtaneet siihen, että kihlakunnansyyttäjä A – josta on tullut kantelijan julkinen vihamies – kostaa hänelle. Poliisipäällikkö puolestaan ei ole piitannut kantelijan vaatimuksista ja hän myös kantaa päävastuun Hämeen poliisilaitoksen toiminnasta. Kantelija totesi uudistavansa rikosilmoituksensa niissä asioissa, joissa kihlakunnansyyttäjä A on tehnyt laittomat päätöksensä. Toisaalta hän ilmoitti, ettei hän tee kihlakunnansyyttäjä A:sta rikosilmoitusta ennen kuin oikeusasiamies ratkaisee tämän kanteluasian.

2 SELVITYS

Asiassa on antanut selvityksenä aluesyyttäjä (kihlakunnansyyttäjä A). Lausuntonsa ovat antaneet apulaisvaltakunnansyyttäjä, Poliisihallitus ja sen poliisitoimintayksikkö.

Jäljennökset selvityksestä ja lausunnoista liitetään oheen tiedoksi kantelijalle.

Lisäksi käytettävissäni ovat olleet valtakunnansyyttäjänvirastosta saadut kantelijan asioissa tehdyt viisi päätöstä (31.7.2019 19/930-931, 27.8.2019 19/1074-1075 ja 12.9.2019 19/1141) sekä Helsingin poliisilaitokselta rikoskomisarion 7.5.2019 tekemä päätös asiassa 5500/S/8996/19 ja rikoskomisarion 17.9.2019 tekemät päätökset asioissa 5500/S/20304/19 ja 5500/S/22110/19.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kantelija teki 13.7.2019 rikosilmoituksen kahdesta poliisimiehestä (poliisimies A ja poliisimies B). Kihlakunnansyyttäjä B päätti 31.7.2019, ettei heitä ole syytä epäillä rikoksesta eikä esitutkintaa toimiteta.

Kantelija teki samaa asiaa koskevan uuden tutkintapyynnön em. poliisimiehistä ja vaati myös kihlakunnansyyttäjä B:lle rangaistusta. Poliisimiesten osalta kihlakunnansyyttäjä A katsoi 27.8.2019 tekemissään päätöksissä, ettei kyseisiä poliisimiehiä edelleenkään ollut syytä epäillä rikoksesta. Rikoskomisario puolestaan katsoi 17.9.2019 tekemässään päätöksessä, ettei ollut syytä epäillä kihlakunnansyyttäjä B:tä rikoksesta, kun tämä 31.7.2019 teki edellä kohdassa 2 mainitut päätökset.

Kantelija lähetti 27.8.2019 usealle taholle, muun muassa poliisille, kihlakunnansyyttäjä A:lle ja Valtakunnansyyttäjänvirastoon, seuraavan viestin.

”AIHE:

Rikosilmoitusten uudistaminen ja rikosilmoitus kihlakunnansyyttäjä A:sta.

Uudistan liitteinä olevat rikosilmoitukseni koskien poliisimies A:ta ja poliisimies B:tä. Lisäksi kirjaan uuden rikosilmoituksen kihlakunnansyyttäjä A:sta syillä virkavelvollisuuden rikkominen, vahingonteko ja toimiminen esteellisenä virkamiehenä asioissani.”

Myöhemmin samana päivänä hän lähetti samoille tahoille sähköpostiviestin, jossa hän totesi, että ”Prosessointi asiassa jatkuu uusilla rikosilmoituksilla siihen saakka, kunnes vaatimani poliisitutkinnat toimitaan.”

Kihlakunnansyyttäjä A vastasi 29.8.2019 kantelijalle seuraavasti.

”Hyvä kantelija

Tausta:

Teitte 13.7.2019 tutkintapyynnön poliisimies A:sta ja poliisimies B:stä. Näkemyksenne mukaan ko. poliisimiehet syyllistyivät laittomaan menettelyyn rikosasiassa 5590/S/4057/19.

Kihlakunnansyyttäjä B, poliisirikosten tutkinnanjohtaja katsoi päätöksissään 19/930-931, 31.7.2019, ettei esitutkintaa aloiteta ei syytä epäillä rikosta -perusteella.

Uusitte tutkintapyyntönne samasta asiasta 26.8.2019 ja vaaditte edelleen esitutkinnan aloittamista.

Tein päätöksen olla aloittamatta esitutkintaa 27.8.2019 (päätökset 19/1074-2075). Ilmoititte 27.8.2019, että ”prosessointi asiassa jatkuu uusilla rikosilmoituksilla siihen saakka, kunnes poliisitutkinnat toimitaan”.

Sovellettavat säännökset:

Esitutkintalain 3 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus, kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi.

Lähtökohtana on, että rikosilmoitus on aina kirjattava. Esitutkintaviranomaisella on kuitenkin rajattu harkintavalta kieltäytyä kirjaamasta rikosilmoitusta, mikäli kyse on aiheettomasta ilmiannosta tai oikeuden väärinkäytöksestä (HE 222/2010, s. 175 – 176).

Ratkaisu:

”Tutkintapyyntöänne 27.8.2019 tai tulevia tutkintapyyntöjänne samaan asiaan liittyen ei enää kirjata.

Asianna on ratkaistu jo kahteen kertaan, jonka vuoksi uudet tutkintapyyntönne samasta asiasta ovat aiheettomia.

Sähköpostiviestinne 27.8.2019 perusteella uusissa tutkintapyyntöissä on kyse kirjaamisvelvollisuuden väärinkäyttämistä.”

Totean, että kantelija oli 27.8.2019 lähettänyt edellä mainitun tutkintapyyntönsä – jossa hän on aikaisemmin ratkaistun poliisimiehiä koskevan asian lisäksi todennut ”kirjaavansa uuden rikosilmoituksen” kihlakunnansyyttäjä A:sta – valtakunnansyyttäjän toimiston lisäksi muun muassa Hämeen poliisilaitokselle, joka oli välittänyt sen edelleen Helsingin poliisilaitokselle. Sieltä oli otettu yhteyttä valtakunnansyyttäjän toimistoon ja tiedusteltu asian kirjaamisesta. Valtakunnansyyttäjän toimistosta rikosylikonstaapeli oli 9.9.2019 lähettänyt poliisilaitokselle viestin, jossa oli tiedoksi kihlakunnansyyttäjä A:n 29.8.2019 tekemä linjaus kantelijan asiassa (ts. päätös ilmoituksen kirjaamatta jättämisestä), minkä lisäksi rikosylikonstaapelin viestissä todettiin, että ”kihlakunnansyyttäjä A:n osalta emme voi ohjata ilmoituksen tekemistä”.

Helsingin poliisilaitoksella on kirjattu kantelijan kihlakunnansyyttäjä A:ta koskevan tutkintapyyntönsä johdosta ilmoitus 5500/S/28542/19. Sen käsittely on rikoskomisariolta puhelimitse 31.8.2020 saadun tiedon mukaan kesken.

3.2 Saadut lausunnot ja selvitys

Kihlakunnansyyttäjä A:n selvitys

Aluesyyttäjä (kihlakunnansyyttäjä A) on todennut selvityksessään muun muassa seuraavaa.

”Esitutkintalain 3 luvun 1 §:n nojalla rikosilmoitus on lähtökohtaisesti aina kirjattava. Esitutkintalaissa tai lain esitöissä ei ole käsitelty tilanteita, joissa ilmoittaja tekee toistuvasti rikosilmoituksia samasta asiasta. Rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisvelvollisuus ei voi tarkoittaa, että viranomaisen tulisi kirjata samasta asiasta loputtomasti uusia ilmoituksia. Kantelijan rikosilmoitus samasta asiasta oli jo kirjattu kahteen kertaan (tutkintailmoitukset 5530/S/7572/19 ja 5530/S/8524/19).

Kantelijan kolmas rikosilmoitus koski edelleen samaa asiaa, joten esitutkintalain 3 luvun 1 §:n kirjaamisvelvollisuus oli jo toteutunut.

Olen viitannut päätöksessäni esitutkintalain hallituksen esitykseen (HE 222/2010). Hallituksen esityksen (s. 176) mukaan esitutkintaviranomaisena on rajattua harkintavaltaa ilmoitusten kirjaamisen suhteen. Esitöiden sivulla 175 viitataan oikeuskirjallisuuteen. Esitutkinta ja pakkokeinot -teoksen (Helminen et ai. 2014, s. 281) mukaan esitutkintaviranomaisen velvollisuutena on torjua rikoksen ilmoittamiseen mahdollisesti liittyvät väärinkäytökset. Kantelija ilmoitti sähköpostissaan 27.8.2019 jatkavansa rikosilmoitusten tekemistä poliisimies A:sta ja poliisimies B:stä niin kauan kunnes esitutkinta aloitetaan. Kantelijan sähköpostin perusteena oli selvää, että hän pyrki käyttämään väärin esitutkintalain 3 luvun 1 §:n mukaista kirjaamisvelvollisuutta.

Katson, että en ole ylittänyt harkintavaltaani. Kantelijan rikosilmoitus oli jo kirjattu kahteen kertaan, jonka vuoksi kirjaamisvelvollisuus toteutui, joka tapauksessa kantelijan kolmannessa rikosilmoituksessa oli kyse sellaisesta kirjaamisvelvollisuuden väärinkäytämisestä, jonka johdosta kirjaamisvelvollisuutta ei synny.”

Apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunto

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut lausunnossaan muun muassa seuraavaa.

”Vaikka syyttäjä voi esitutkintalain 5 luvun 2 §:n nojalla pyytää esitutkintaviranomaista toimittamaan esitutkinnan tai suorittamaan esitutkintatoimenpiteitä, hän ei voi estää tai kieltää esitutkintaviranomaista suorittamasta niitä, paitsi toimiessaan tutkinnanjohtajana poliisirikosasiassa. Muutoin kuin tutkinnanjohtajan ominaisuudessa syyttäjä voi päättää esitutkintatoimenpiteen toimittamatta jättämisestä vain tutkinnanjohtajan myötävaikutuksella.

Koska syyttäjä ei ole esitutkintaviranomainen, ei hänellä mielestäni ole mahdollisuutta estää tai kieltää esitutkintaviranomaista kirjaamasta ilmoitusta omaan rikosilmoitusjärjestelmäänsä. Tällaista mahdollisuutta syyttäjällä ei ole siinä tapauksessa, että asia koskee poliisimiestä, vaikka syyttäjät toimivat niissä tutkinnanjohtajina.

- - -

Esitutkintaviranomainen voi tarvittaessa konsultoida valtakunnansyyttäjän toimistossa toimivaa poliisirikosten käsittely-yksikköä (jatkossa poliisirikosyksikkö) poliisimiestä koskevan tutkintapyynnön kirjaamisen suhteen, mutta kirjaamisesta vastaa kuitenkin esitutkintaviranomainen.

Valtakunnansyyttäjän yleisen ohjeen VKS:2017:3 ”Poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinta ja poliisirikosasiassa tehdystä syyteharkintaratkaisusta ilmoittaminen” mukaan tutkintailmoitus voidaan kuitenkin poikkeuksellisesti kirjata poliisin tietojärjestelmään myös valtakunnansyyttäjän toimistossa, mikäli erityiset tutkinnalliset syyt sitä

vaativat. Näissä tapauksissa kirjaamisen suorittavat valtakunnansyyttäjän toimistossa työskentelevät poliisimiehet, joille on syyttäjää laajemmat oikeudet poliisin tietojärjestelmien käyttämiseen.

Jos poliisimiestä koskeva tutkintapyyntö on toimitettu pelkästään syyttäjälle eli käytännössä poliisirikosityksikköön, ei syyttäjällä ole nähdäkseeni toimivaltaa päättää ilmoituksen kirjaamatta jättämisestä, vaan tutkintapyyntö tulee siirtää kirjattavaksi poliisille tai kirjata poliisirikosityksikössä edellisessä kappaleessa kerrotuin tavoin.

- - -

Suuri osa poliisirikosilmoituksista koskee syyttäjätutkinnanjohtajien Sakarissa aikaisemmin ratkaisemien tutkintapyyntöjen uudistamista saman sisältöisinä ilman, että mitään uusia asiaan vaikuttavia seikkoja tuodaan esille. Näitä tutkintapyyntöjen uudistamisia on käytännössä kuitenkin kirjattu Sakariin kokonaan uusiksi asioiksi ja syyttäjätutkinnanjohtajat ovat tehneet niihin uudet ratkaisut, vaikka kysymyksessä on syyttäjätutkinnanjohtajan harkinta ja päätös siitä, ettei pyynnön uudistaminen anna aiheutta aikaisemman esitutkinnan toimittamatta jättämisestä koskevan ratkaisun muuttamiseen.

Tutkintapyyntöjen samansisältöisten uudistamisten kirjaaminen Sakariin uusiksi asioiksi ja siitä seuraava useampien samaa asiaa koskevien päätösten syntyminen voi aiheuttaa epävarmuutta siitä, koska ja millä päätöksellä esitutkinta on tosiasiallisesti jätetty toimittamatta, Menettely johtaa myös merkittävään vääristymään ilmoitettujen poliisirikosten määrää koskevassa tilastoinnissa.

- - -

Syyttäjälaitoksen organisaatiouudistuksen vuoksi parhaillaan päivitetävänä olevaan valtakunnansyyttäjän yleiseen ohjeeseen VKS:2017:3 ollaan lisäämässä ohjeistusta uudistettujen tutkintapyyntöjen kirjaamisesta ja ratkaisemisesta. Ohjeistuksessa tultaneen huomioimaan ainakin seuraavat seikat.

Jos aikaisemmin ratkaistua asiaa koskeva uusi, sisällöltään aikaisempaa vastaava tutkintapyyntö toimitetaan valtakunnansyyttäjän toimiston poliisirikosityksikköön, eikä se anna aiheutta syyttäjätutkinnanjohtajan aikaisemman päätöksen muuttamiseen, tehdään uudistetusta pyynnöstä ja syyttäjätutkinnanjohtajan ratkaisusta siihen merkintä Sakariin alkuperäisen asian yhteyteen. Syyttäjätutkinnanjohtajan ratkaisusta ilmoitetaan uudistetun pyynnön tekijälle, jolle voidaan syyttäjätutkinnanjohtajan harkinnan mukaan samalla ilmoittaa, että mahdolliset uudet samaa asiaa koskevat tutkintapyyntöt, joissa ei tuoda esille uusia asiaan vaikuttavia seikkoja, ratkaistaan ja arkistoidaan siitä uudistajalle erikseen ilmoittamatta.

Uudistettu tutkintapyyntö toimitetaan myös rikosilmoitusten kirjaamisesta vastaavalle poliisille ja sille ilmoitetaan samalla, ettei uusi pyyntö ole antanut aiheutta syyttäjätutkinnanjohtajan aikaisemman päätöksen muuttamiseen. Poliisi vastaa uudistetun pyynnön ja

syyttäjätutkinnanjohtajan ratkaisun kirjaamisesta Patjaan oikeaksi katsomallaan tavalla. Poliisille ilmoitetaan kirjaamista varten myös ne edellisessä kappaleessa tarkoitetut uudistetut tutkintapyynnöt ja niiden ratkaisut, joista ei erikseen ilmoiteta pyynnön tekijälle.

Jos uudistettu tutkintapyyntö tehdään poliisille, se siirretään normaaliin tapaan valtakunnansyyttäjän toimiston poliisirikosyksikköön.

- - -

Kihlakunnansyyttäjä A:lla ei syyttäjänä ole toimivaltaa tehdä päätöstä esitutkintalain 3 luvun 1 §:n mukaisen ilmoituksen kirjaamatta jättämisestä poliisissa, koska hän ei ole esitutkintaviranomainen. Tässä tapauksessa kantelija on kuitenkin toimittanut tutkintapyyntönsä myös esitutkintaviranomaiselle, jolla on ollut vastuu tutkintapyynnön asianmukaisesta kirjaamisesta siitä riippumatta, mitä kihlakunnansyyttäjä A on kantelijalle vastannut.

Helsingin poliisilaitos, jonne Hämeen poliisilaitos oli välittänyt kantelijan tutkintapyynnön, on konsultoinut valtakunnansyyttäjän toimiston poliisirikosyksikköä kantelijan tutkintapyynnön kirjaamisen suhteen. Poliisirikosyksikön rikosylikonstaapeli on toimittanut Helsingin poliisilaitokselle kihlakunnansyyttäjä A:n kantelijalle antaman vastauksen. Rikosylikonstaapeli on painottanut viestissään, että ilmoituksen kirjaamista ei voida ohjata siltä osin kuin kantelijan tutkintapyyntö on koskenut kihlakunnansyyttäjä A:ta itseään.

Helsingin poliisilaitoksella on esitutkintaviranomaisena ollut vastuu kantelijan tutkintapyynnön asianmukaisesta kirjaamisesta, vaikka kihlakunnansyyttäjä A:n vastaus kantelijalle on tosiasiallisesti voinut vaikuttaa esitutkintaviranomaisen arvioon kirjaamisvelvollisuuden olemassaolosta.

- - -

Kantelijan uudistama tutkintapyyntö olisi mielestäni tullut poliisissa mainita aiemmissa samaa asiaa koskevissa poliisin tutkintailmoituksissa (5530/S/7572/19 ja 5530/S/8542/19) taikka kirjata uudeksi asiaksi ja siirtää valtakunnansyyttäjän toimiston poliisirikosyksikköön syyttäjätutkinnanjohtajan ratkaistavaksi siitä riippumatta, että kantelija oli lähettänyt pyyntönsä myös poliisirikosyksikölle. Poliisirikosyksikössä syyttäjätutkinnanjohtajan on tullut ratkaista asia joko omana asianaan Sakarissa taikka kirjata ratkaisunsa Sakarissa samassa asiassa aikaisemmin tekemänsä ratkaisun yhteyteen.

Katson kihlakunnansyyttäjä A:n menetelleen virheellisesti ilmoittaessaan kantelijalle, ettei hänen samaa asiaa koskevia tutkintapyyntöjään enää kirjattaisi. Oikea menettely olisi ollut ilmoittaa edellä esitetyllä tavalla, ettei uusia samansisältöisiä tutkintapyyntöjä ja niiden ratkaisuja kirjata omiksi asioikseen syyttäjän asiankäsittelyjärjestelmään, vaan ne kirjataan asiassa aikaisemmin annetun ratkaisun yhteyteen.

Kantelijalle olisi myös ollut mahdollista ilmoittaa edellä kerrotuin tavoin,

ettei syyttäjätutkinnanjohtajan ratkaisusta hänen samaa asiaa koskeviin uusiin tutkintapyyntöihinsä enää erikseen ilmoiteta hänelle.

Kantelijan uudistaman tutkintapyyntöä arvioineen ja ratkaisseensa kihlakunnansyyttäjä A:n pyrkimyksenä on saadun selvityksen perusteella ollut karsia pois tilastoa vääristävä tutkintapyyntö Sakariin kirjaaminen ja sen johdosta tehtävä uusi päätös asiassa, jossa on jo olemassa syyttäjätutkinnanjohtajan päätös. Kun lisäksi otetaan huomioon, ettei kihlakunnansyyttäjä A ole voinut määrätä kantelijan tutkintapyyntöä kirjaamisesta poliisin rikosilmoitusjärjestelmään, voidaan kihlakunnansyyttäjä A:n menettelyn virheellisyyttä pitää vähäisenä.”

Totean, että valtakunnansyyttäjä on antanut 1.1.2020 voimaan tulleen yleisen ohjeen (VKS:2019:1), jossa todetaan uudistetuista tutkintapyyntöistä käytännössä, kuten edellä on apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnossa selostettu.

Poliisihallituksen lausunnot

Poliisihallituksen poliisitoimintayksikkö on lausunnossaan todennut muun muassa seuraavaa.

”Lainvalmistelutöiden mukaan poliisille ei ole jätetty paljonkaan harkintavaltaa siinä, kirjaako ilmoituksen vai ei. Lainvalmistelutöiden mukaan ilmoitus olisi kirjattava aina.

Oikeuskirjallisuudessa on nähty, että ääritapauksessa poliisi voi jopa ilmoittaa, ettei tehty ilmoitus johda mihinkään toimiin, koska kyseessä ei ole tutkittava rikos. Tässä on kuitenkin katsottu, että jos ilmoituksen tekijä pysyy kannassaan ja haluaa rikosilmoituksen vastaanotetuksi, on poliisin otettava ilmoitus vastaan. Poliisin kanta kuitenkin on, ettei lähtökohtaisesti kuitenkaan pidä ottaa ilmoitusta vastaan, jos jo itse ilmoituksesta selvästi käy ilmi, ettei sen johdosta voi ryhtyä mihinkään poliisille kuuluviin toimenpiteisiin, vaan ohjattava asia oikealle taholle.

Poliisihallituksen ohjeen mukaan kutakin rikosasiaa kohden tehdään yksi rikosilmoitus. Mikäli samasta asiasta tehdään useampi ilmoitus, voidaan uudet ilmoitukset yhdistää jo olemassa olevaan ilmoitukseen. Hallituksen esityksen mukaan kukin ilmoitus on kirjattava siten omaksi ilmoitukseksi, ettei uudempi asia voisi jäädä huomiotta esimerkiksi aiemman asian päättämisen yhteydessä.

Tällaisessa asiassa on poliisissa pidetty käytäntönä, että samasta asiasta tehtyyn ilmoitukseen tehdään päätös, jossa kerrotaan asiasta jo olleen ilmoitus. Toistuvassa ilmoituksessa, jossa ei ryhdytä toimenpiteisiin, eikä uusissa ilmoituksissa ilmene uutta tietoa, joka muuttaisi ratkaisua, on poliisin näkökulmasta ratkaisuna ilmoituksen kirjaus ja päätös tutkimatta jättämisestä.

Poliisilla on myös mahdollisuus ratkaista ilmoituksen vastaanottaminen Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukaisella kirjallisella päätöksellä, jossa ilmoitetaan, ettei ilmoitusta kirjata. Erityisesti silloin, kun asianosainen

pyytää tällaista kirjallista päätöstä ratkaisusta olla kirjaamatta ilmoitusta. Poliisin nykyiset tietojärjestelmät eivät tämänkaltaisen päätöksen tekoon yhtä luontevasti taivu kuin uuden ilmoituksen kirjaamiseen, joten uuden ilmoituksen kirjaaminen on tietojärjestelmäsyistä kannattavampi vaihtoehto.”

Poliisihallituksen laillisuusvalvonnan mukaan Poliisihallituksen kanta käy kattavasti ilmi poliisitoimintayksikön lausunnosta.

3.3 Kannanotot

3.3.1 Kihlakunnansyyttäjä A:n päätös 29.8.2019 ilmoituksen kirjaamatta jättämisestä

Lähtökohtia

Esitutkintalain (ETL) 3 luvun 1 §:ssä säädetään rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisesta seuraavaa.

”Kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus. Jos ilmoitus on epäselvä tai puutteellinen, ilmoituksen tekijää on tarvittaessa kehotettava täsmentämään tai täydentämään sitä.

Rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus koskee myös muuten kuin 1 momentissa tarkoitettulla tavalla esitutkintaviranomaisen tietoon tullutta epäiltyä rikosta, jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitettujen toimenpiteistä luopumisen edellytykset eivät täyty.”

Esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 luvun 1 §:n mukaan:

”Esitutkintaviranomaisen on kirjattava ilmoitus merkitsemällä esitutkinnan toimittamista varten tarvittavat tiedot tapahtumasta ja asianosaisista sekä mahdollisuuksien mukaan myös muut esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tiedot.

Ilmoitus voidaan tallentaa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävään esitutkintaviranomaisen henkilörekisteriin.”

ETL:n esitöissä ilmoituksen kirjaamisvelvollisuudesta todetaan muun muassa seuraavaa (hallituksen esitys HE 222/2010 s.175-176).

” Rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisvelvollisuus ei riipu siitä, millä tavalla (esimerkiksi käynti poliisilaitoksella tai internetin kautta tapahtuva ilmoittaminen) ilmoitus on tehty. Myös puutteellinen ilmoitus on kirjattava. Ilmoituksen kirjaamisvelvollisuus ei riipu käytännössä myöskään vastaanottajan harkinnasta eli lähinnä siitä, pitääkö ilmoituksen vastaanottaja ilmoitettua tekoa rikoksena. Oikeuskirjallisuudessa on tosin katsottu, että esitutkintaviranomaisella on jonkin verran harkintavaltaa ilmoituksen vastaanottamisessa koskien esimerkiksi mieleltään häiriintyneen henkilön ilmoitusta, joka ei sisällä mitään järjellistä

ilmiantoa.

- - -

Vaikka kynnys ilmoituksen kirjaamiseen on matala, voidaan kirjaamista edellyttävälle ilmoitukselle kuitenkin asettaa vähimmäisvaatimukseksi se, että ilmoituksen tekijä kuvaa rikoksena pitämänsä tapahtumankulun. Tämän yksilöintivaatimuksen perusteella on pystyttävä ilmaisemaan, mistä on kysymys, ja kiinnittämään tapahtuma riittävällä tarkkuudella aikaan ja paikkaan.

- - -

Ilmoitus on kirjattava omaksi asiaksi. Hyväksyttävänä ei voida pitää esimerkiksi sitä, että tutkintapyyntö kirjataan tai liitetään aikaisempaan rikoksesta tehtyyn ilmoitukseen tai kuulustelukertomukseen, jolloin myöhempi asia saattaa jäädä huomaamatta esimerkiksi esitutkinnan päättämisen yhteydessä.

- - -

Ehdotettavan esitutkintalain 3 luvun 2 §:n voidaan katsoa ilmentävän periaatetta, jonka mukaan ilmoitus rikoksesta voidaan tehdä mille esitutkintaviranomaiselle tahansa, vaikka tämä ei suoraan mainituista säännöksistä ilmenekään. Tähän kantaan johtaa esitutkintaviranomaiselle asetettu velvollisuus siirtää ilmoitus toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle. Rikoksesta tehtyä ilmoitusta ja sen kirjaamista koskevat asiat kuuluvat laajasti ottaen esitutkinnan piiriin, vaikka esitutkinta ei ilmoituksen tekemis- ja kirjaamisvaiheessa ole varsinaisesti käynnistynytäkään.”

ETL 3 luvun 2 §:n mukaan:

”Jos ilmoitus rikoksesta on tehty sellaiselle esitutkintaviranomaiselle, jonka tehtäviin esitutkinnan toimittaminen asiassa ei kuulu, tämän on heti kirjattava asia vastaanotetuksi sekä toimitettava ilmoitus ja mahdollinen muu asiassa kertynyt aineisto asianomaiselle esitutkintaviranomaiselle, jonka on viivytyksettä kirjattava ilmoitus.”

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että esitutkintaviranomaisella on velvollisuus torjua aiheettomat ilmiannot ja muut rikoksen ilmoittamiseen mahdollisesti liittyvät väärinkäytökset, mutta viranomaisen ei pidä suhtautua asianomistajaan tai muuhun ilmoittajaan ennakkoluuloisesti ilmoitustilanteessa. Esitutkintaviranomaisen ei kuitenkaan tarvitse ottaa ilmoitusta vastaan, jos jo itse ilmoituksesta voi selvästi päätellä, ettei sen johdosta voi ryhtyä mihinkään esitutkintaviranomaiselle kuuluviin toimenpiteisiin. Jos kysymys on esimerkiksi selvästi mieleltään häiriintyneen henkilön tekemästä ilmoituksesta, joka ei sisällä mitään järjestälistä ilmiäntoa (”henget uhkaavat”, ”säteilyä lämpöpatterista”), ei ilmoitusta tarvitse ottaa vastaan (Fredman-Kanerva-Tolvanen-Viitanen: Esitutkinta ja pakkokeinot, 2020, s.265).

Kihlakunnansyyttäjä A:n menettelyn arviointi

Syyttäjä ei ole esitutkintaviranomainen. Näin ollen ETL 3 luvun 1 §:ssä säädetty ilmoituksen kirjaamisesta ei koske syyttäjää, vaan vain esitutkintaviranomaisia.

Kihlakunnansyyttäjä A:n menettelyn osalta voin yhtyä apulaisvaltakunnansyyttäjän näkemykseen siitä, että tällä ei syyttäjänä ole ollut toimivaltaa tehdä päätöstä ETL 3 luvun 1 §:n mukaisen ilmoituksen kirjaamatta jättämisestä poliisissa, koska hän ei ole esitutkintaviranomainen. Kihlakunnansyyttäjä A on myös menetellyt virheellisesti ilmoittaessaan kantelijalle, ettei hänen samaa asiaa koskevia tutkintapyyntöjään enää kirjattaisi. Käsitelmäni mukaan olisi ollut kylläkin mahdollista ilmoittaa, ettei uusia samansisältöisiä tutkintapyyntöjä ja niiden ratkaisuja kirjata omiksi asioikseen syyttäjän asiankäsittelyjärjestelmään, vaan ne kirjaetaan asiassa aikaisemmin annetun ratkaisun yhteyteen.

Kihlakunnansyyttäjä A:n päätös on sinänsä voinut vaikuttaa siihen, miten asian kirjaamista on arvioitu Helsingin poliisilaitoksella. Joka tapauksessa poliisilaitoksella on itsenäinen vastuu siitä, mitä poliisin tietojärjestelmään kirjataan. Kihlakunnansyyttäjä A:ta koskeva ilmoitus on selvityksen mukaan sittemmin siellä kirjattu. En enemmälti käsittele Helsingin poliisilaitoksen menettelyä, koska kantelu ei ole koskenut sitä.

Totean vielä lopuksi, että tosiasiallisesti kihlakunnansyyttäjä A on päätöksessään ottanut kantaa myös, siihen antaako kantelijan viesti aiheutta esitutkintaan. Kihlakunnansyyttäjä A:han on todennut, että ”uudet tutkintapyyntöni samasta asiasta ovat aiheettomia.” Näin ollen kantelijan 27.8.2019 tekemässä ilmoituksessa tarkoitettujen poliisimiesten osalta on nähdäkseni olemassa toimivaltaisen viranomaisen ratkaisu siitä, ettei esitutkintaa toimiteta.

Samaa asiaa koskevat toistuvat rikosilmoitukset eivät näytä olevan harvinaisia. Seuraavassa arvioin lyhyesti asiaa yleisemmin esitutkintaviranomaisten kannalta.

Eräitä yleisiä huomioita esitutkintaviranomaisten osalta

ETL 3 luvun 1 §:n mukaan kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus. Ratkaisevaa on siis ilmoittajan käsitys. Tämä ei kuitenkaan käsitykseni mukaan tarkoita, että esitutkintaviranomaisen tulisi aina olosuhteista riippumatta kirjata uusi erillinen ilmoitus (poliisiasiaain tietojärjestelmään), vaikka ilmoittaja tätä vaatisikin.

Totean, että ETL:n esitöissä ei käsitykseni mukaan ole käsitelty sellaisia tapauksia, joissa sama ilmoittaja toistuvasti tekee tutkintapyyntöjä samassa asiassa esittämättä uusia asiaan vaikuttavia perusteita. Näin ollen niissä esitetyistä näkemyksistä ei nähdäkseni ole saatavissa paljonkaan johtoa asiaa arvioitaessa.

Tilanteita on hyvin monenlaisia, muun muassa: onko kysymys samasta asiasta, onko esitetty uusia perusteita tai väitteitä, ovatko ja kenen mielestä tällaiset mahdolliset uudet seikat asiaan vaikuttavia. Tämän kanteluasian yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista käsitellä eri tilanteita laajemmin ja totean lyhyesti vain seuraavaa.

Keskeistä mielestäni on, että jokainen uusittakin tutkintapyyntö kirjataan (jotenkin) ja että jokaisen pyynnön arvioi toimivaltainen virkamies, joka tekee asiassa ratkaisun, joka kirjataan. Näin jokainen ilmoitus ja sen edellyttämät mahdolliset toimenpiteet tulevat asianmukaisesti arvioiduiksi ja asian käsittely on myös jälkikäteen kontrolloitavissa. Se, kuinka yksityiskohtaisesti ja miten asia ja sen ratkaisu kirjataan, riippuu kunkin tapauksen erityispiirteistä. Jos asiassa ei esitetä mitään uutta, kirjaukset voivat nähdäkseni olla hyvinkin lyhyitä ja voidaan tehdä esimerkiksi aiemman asian yhteyteen. Ilmoittajan oikeusturva tai muutkaan syyt eivät mielestäni edellytä, että aina kirjataan uusi, erillinen rikosilmoitus ainakaan tilanteissa, joissa ilmoittaja vain uudistaa aiemman tutkintapyyntönsä esittämättä mitään uusia seikkoja.

3.3.2 Väitteet kihlakunnansyyttäjä A:n esteellisyydestä ja kihlakunnansyyttäjä A:n menettelystä muutoin

Kihlakunnansyyttäjä A on selvityksessään todennut, että väite siitä, että hän olisi kantelijan julkinen vihemies, on perätön. Totean myös, että se, että joku tekee virkamiehestä rikosilmoituksen, ei automaattisesti tee kyseistä virkamiestä esteelliseksi käsittelemään ilmoittajan asioita. On huomattava, että rikosilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, eikä sen kirjaaminen tarkoita, että olisi arvioitu, että ilmoittajan epäilylle olisi perusteita. Eri asia on, jos ilmoituksen perusteella asiassa aloitetaan esitutkinta: tällöinhän on tehty ulkopuolinen harkinta siitä, että asiassa on syytä epäillä rikosta.

Totean myös, että kihlakunnansyyttäjä A on selvityksessään todennut, että hänen päätöksensä olla kirjaamatta ilmoitusta koski vain poliisimiehiä. Minulla ei ole aihetta epäillä tätä. Huomautan, että myös valtakunnansyyttäjän toimistossa työskentelevän rikosylikonstaapelin 9.9.2019 Helsingin poliisilaitokselle lähettämästä viestistä, jossa nimenomaan on todettu, että ”kihlakunnansyyttäjä A:n osalta emme voi ohjata ilmoituksen tekemistä”. Pidän kuitenkin ymmärrettävänä sitä, että kantelija maallikkona on tulkinnut kihlakunnansyyttäjä A:n päätöksen koskeneen paitsi kahta poliisimiestä myös kantelijan samassa sähköpostiviestissä esittämää tutkintapyyntöä kihlakunnansyyttäjä A:sta itsestään.

Kyseinen rajausta lienee ollut kihlakunnansyyttäjä A:lle itsestänselvyys. Hän olisi toki voinut selvyiden vuoksi nimenomaisesti todeta tämän seikan päätöksessään. Tällöin olisi välttytty tältä kantelijan epäilyksiä herättäneeltä kysymykseltä. Tällaisen selventävän rajauksen kihlakunnansyyttäjä A oli tehnyt muun muassa kantelijan asioissa 27.8.2019 tekemissään päätöksissä 19/1074 ja 19/1075. Niissä todetaan, että ”Tämä päätös koskee vain poliisin toimintaa kyseisessä asiassa” –

kantelija oli ilmiannossaan katsonut myös kihlakunnansyyttäjän syyllistyneen rikokseen päättäessään, ettei poliisin menettelystä aloiteta esitutkintaa.

Kun otetaan huomioon asiassa saatu selvitys, niin katson, ettei kantelijan esittämän perusteella ole aihetta epäillä kihlakunnansyyttäjä A:n toimineen esteellisenä käsitellessään ja ratkaistessaan kantelijan asioita.

Koska Helsingin poliisilaitoksella on arvioitavana kantelijan kihlakunnansyyttäjä A:ta koskeva tutkintapyyntö, en enemmälti arvioi hänen päätöksiään, joissa hän on katsonut, ettei kantelijan poliisimiehistä tekemien tutkintapyyntöjen perusteella ole perusteita aloittaa esitutkintaa.

3.3.3 Poliisin menettely

Kantelussa esitetyn perusteella ei ole aihetta epäillä poliisipäällikön menetelleen tavalla, joka antaisi minulle aihetta toimenpiteisiin.

Kantelija on myös todennut uudistavansa rikosilmoituksensa sekä rangaistus- ja korvausvaatimuksensa niissä (poliisia koskevissa) asioissa, joissa kihlakunnansyyttäjä A on tehnyt kantelijan mukaan laittomat tutkinnan päätöksensä. Tältä osin korostan, että oikeusasiamies ei ole esitutkintaviranomainen. Kantelijan on syytä tehdä mahdolliset rikosilmoituksensa poliisille. Joka tapauksessa katson, että kun otetaan huomioon käytettävissäni oleva selvitys, eivät kantelijan poliisin toiminnasta tässä kanteluasiassa esittämät väitteet anna minulle näiltäkään osin aihetta toimenpiteisiin.

Selvennyksenä totean, että tässä asiassa ei ole ollut kysymys Helsingin poliisilaitoksen menettelystä.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.1 esittämäni käsityksen aluesyyttäjän (kihlakunnansyyttäjä A) menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän tämän päätökseni hänelle.

Kohdassa 3.3.1 esittämieni yleisten näkökohtien johdosta lähetän tämän päätökseni tiedoksi myös Poliisihallitukselle.